

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-10-74-158>

УДК 330.322

Ясіновська І.Ф., Зіневич О.В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. У статті досліджено сучасний стан інвестиційної діяльності у вітчизняній економіці та розглянуто основні чинники, що впливають на інвестиційну діяльність та інвестиційну привабливість держави. Проведено аналіз динаміки обсягу надходження прямих іноземних інвестицій в Україну за країнами походження капіталу, аналіз структури видів економічної діяльності щодо обсягів освоєння капітальних інвестицій та джерел їх фінансування за період 2016 – 2018 років. Також у статті наведено рейтинг Doing Business 2019, відповідно до якого наша країна показала значне зростання за двома критеріями – міжнародна торгівля та забезпечення виконання контрактів. Такого результату країна досягла завдяки реалізації реформ. Зроблено висновки щодо покращення інвестиційної привабливості України для іноземних інвесторів, а також виокремлено основні напрямки розвитку вітчизняної економіки, що будуть цьому сприяти.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, капітальні інвестиції, іноземні інвестиції, прями іноземні інвестиції.

Yasinovska Iryna, Zinevych Oksana

Lviv Ivan Franko National University

INVESTMENT ACTIVITIES IN UKRAINE: PROBLEMS AND PERSPECTIVES

Summary. The article provides a comprehensive study regarding the current state of investment activity in the domestic economy that made it possible to reveal the most attractive form of investment. The essence of the concepts of "investment", "foreign investment", "capital investment" and "investment activity" are defined. The dynamics of FDI inflow to Ukraine from the countries around the world during 2017/2018 period is analyzed. The percentages of capital investment utilization in accordance with the structure of economic activities during 2017/2018 period are given and economic activities that are the most financed by investments in terms of volume of capital investments application are worded. The capital-investment financing sources during 2016/2018 period are outlined and the main sources of their financing are revealed. The study shows that the main source of financing is the own funds of enterprises and organizations. Also, in the article presents a Doing Business 2019 rating whereunder our country showed a significant increase regarding such two criteria as international trade and contract enforcement. The country achieved this result through the implementation of reforms in the reporting period. The basic tendencies of the investment flows are revealed, government actions which have already been made and positively influenced the economy of the country are given. In addition, such main issues as high level of corruption, distrust of the judicial system, instability of the national currency, monopolization of markets and military conflict in the Donbass are identified. These problems negatively affect the country's investment attractiveness and impede its economic development. The key directions for improving the investment attractiveness of Ukraine for foreign investors are highlighted and the main directions regarding development of the domestic economy that will facilitate it are identified.

Keywords: investment, investment activity, capital investment, foreign investment, foreign direct investment.

Постановка проблеми. Одним із важливих завдань на сучасному етапі розвитку України являється розвиток науково-технічного потенціалу, інноваційної та інвестиційної діяльності. Для здійснення економічного піднесення необхідно активізувати здійснення інвестиційної діяльності в країні та досягнути необхідного обсягу інвестицій, що на думку економіста В. Новикова, становить близько 27-35% ВВП (станом на кінець 2018 року становить 3083409 млн. грн.). Потреба в інвестиціях постійно зростає у зв'язку з необхідністю вдосконалення або заміною технологій, продукції та устаткування на виробництві. Найбільш привабливою формою капіталовкладень для економіки країни є прями іноземні інвестиції, оскільки вони пришвидшують оновлення основних фондів, впроваджують сучасні технології в виробництві та управлінні, покращують рівень платоспроможності внаслідок припливу капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну увагу аналізу сучасного стану інвестиційної діяльності в країні приділяли такі вчені, як: Ю.М. Коваленко, А.В. Непран, О.Д. Даніло-

ва, А.В. Колеватова, В.В. Козик, Г.М. Филюк, О.М. Петухова, І.П. Мойсеєнко. Однак подальшого дослідження потребують питання щодо визначення напрямків покращення інвестиційної привабливості країни загалом.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на вагомий внесок наукових праць зазначених дослідників, певне коло питань потребує постійного дослідження, зокрема це аналіз стану, тенденцій, структурних змін, суджень щодо ефективності інвестицій.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження інвестиційних процесів в економіці України, статистичний аналіз динаміки та структури обсягу прямих іноземних інвестицій та капітальних інвестицій, виявлення проблем інвестиційної діяльності в Україні та визначення шляхів активізації залучення інвестицій задля розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття "інвестиція" походить від латинського терміну invest, що означає "одягати". У широкому розумінні, інвестиції є вкладенням

капіталу з метою його збільшення в майбутньому. При цьому приріст капіталу повинен бути таким, щоб вкладнику була вигідна відмова від використання ним особистих коштів в поточному періоді задля отримання прибутку разом з винагородою за ризик та врахуванням втрат від інфляції у майбутньому періоді.

Згідно з Законом України «Про інвестиційну діяльність», інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект. А інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [1].

Інвестиції можуть здійснюватися у вигляді фінансових ресурсів, основних засобів, ноу-хау, списання боргу, інших нематеріальних активів.

Відповідно до Закону України «Про режим іноземного інвестування», іноземні інвестиції – цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [2].

Прямими іноземними інвестиціями є кошти чи інше майно, яке вкладається іноземним інвестором до статутного фонду підприємства, як до об'єкту інвестиційної діяльності задля отримання корпоративних прав.

Основними видами прямих іноземних інвестицій є:

- створення в іншій країні філії або підприємства, яке знаходиться в повній власності іноземного інвестора;
- поглинання або купівля іноземного підприємства;
- фінансування роботи філій;
- купівля майнових прав, прав користування природними ресурсами тощо;
- надання прав на використання нових технологій;

– придбання акцій у статутному капіталі іноземного підприємства, які дають можливість володіти пороговими значеннями пакета акцій.

Прямі іноземні інвестиції обіймають важливу роль серед форм міжнародного руху капіталу. Це зумовлено двома вагомими причинами:

- прямі іноземні інвестиції – це реальні інвестиції, які не є чисто фінансовими актами, що виражені в національній валюті. Вони здійснюються у підприємства, землю та інші капітальні товари;
- прямі іноземні інвестиції забезпечують управлінський контроль над об'єктом, в який інвестовано капітал [3].

За даними Державної служби статистики України, за 2018 рік надійшло акціонерного капіталу нерезидентів на суму 32291,9 млн доларів. Однак за цей період вибуло капіталу на 6295 млн доларів.

Станом на 31 грудня 2018 країни ЄС є найбільшими інвесторами в економіку України, а саме: Кіпр – 8879,5 млн доларів, Нідерланди – 7060,9 млн доларів, Великобританія – 1955,9 млн доларів, Німеччина 1668,2 млн доларів. Інвестиції Російської Федерації в економіку України склали 1008,1 млн доларів (рис. 1).

Більшість прямих іноземних інвестицій надходять до України через великі фінансові центри. Тому цілком можливо, що лівова частка прямих іноземних інвестицій можуть бути так звані «круговими» інвестиціями, які мають українське походження. За даними, що наведені на офіційному сайті Національного банку України, обсяг прямих іноземних інвестицій, здійснених за рахунок коштів вітчизняного походження, у 2018 році становив 0,5 млрд доларів, тобто 20,6% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну. Проте інвестори з інших країн також дуже часто використовують фінансові центри на кшталт Кіпру та Нідерландів завдяки лояльному регулюванню та низьким податкам [5].

Згідно з Податковим кодексом України, капітальними інвестиціями є господарські операції, що передбачають придбання будинків, споруд, ін-

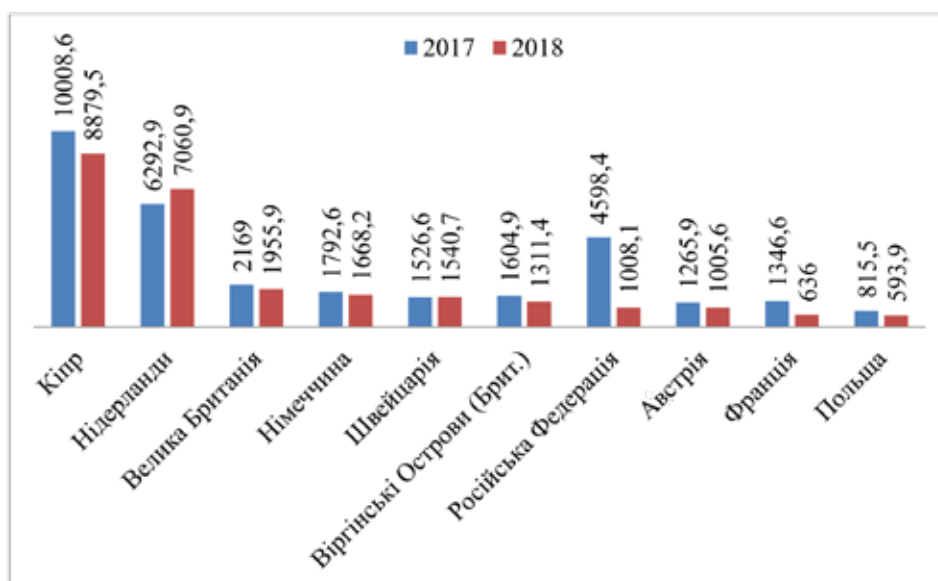

Рис. 1. Прямі інвестиції з країн світу в економіці України за період 2017-2018 рр.

Джерело: розроблено авторами за даними [4]

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за період 2016-2018 рр.

	2016 рік		2017 рік		2018 рік	
	млн. грн	у % до загального обсягу	млн. грн	у % до загального обсягу	млн. грн	у % до загального обсягу
Усього:	359216,1	100,0	448461,5	100,0	578726,4	100,0
у т.ч. за рахунок						
коштів державного бюджету	9264,1	2,3	15295,2	3,4	22814,1	3,9
коштів місцевих бюджетів	26817,1	7,1	41565,5	9,3	50355,5	8,7
власних коштів підприємств та організацій	248769,4	69,4	310061,7	69,1	409585,5	70,8
кредитів банків та інших позик	27106	7,1	29588,9	6,6	44825,4	7,8
коштів іноземних інвесторів	9831,4	2,9	6206,4	1,4	1795,5	0,3
коштів інвестиційних компаній, фондів тощо	-	-	4588,7	1,0	5377,0	0,9
коштів населення на будівництво житла	29932,6	8,9	32802,5	7,3	34645,7	6,0
інших джерел фінансування	7495,5	2,3	8352,6	1,9	9327,7	1,6

Джерело: розроблено авторами за даними [4]

ших об'єктів нерухомої власності, інших основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації відповідно до норм цього Кодексу [6].

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, залишаються власні кошти підприємств та організацій, що станом на квітень 2019 року складає понад 73%. півріччя 2019 року освоєно 73,3 відсотка капіталовкладень. Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила 7,7 % (табл. 1).

Обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємств України у I півріччі 2019 року складають 233,9 млрд. грн, що на 12,3 % більше від обсягу за відповідний період 2018 року (освоєно 213,8 млрд. грн) [4].

Найбільш забезпеченими галузями економічної діяльності, за обсягами освоєння капітальних інвестицій, у 2018 року є: промисловість – 34,5%, будівництво – 9,7%, сільське, лісове та рибне господарство – 11,4%, інформація та телекомунікації – 5,2%, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 8,9%, транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність – 8,7%, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 7,7%, операції з нерухомим майном – 4,4% (рис. 2).

За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі станом на 01.07.2019 найвагомійші обсяги надходжень прямих інвестицій були спрямовані до підприємств промисловості – 33,3 % та установ, що здійснюють оптову та роздрібну торгівлю; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 16,6%.

У рейтингу Doing Business 2019, який складається за десятьма індикаторами: реєстрація підприємств, забезпечення виконання контрактів, кредитування, захист інвесторів, врегулювання питання щодо неплатоспроможності, підключення до електромереж, отримання дозволів на будівництво, реєстрація власності, міжнародна торгівля та оподаткування Україна піднялась на 5 пунктів порівняно з минулим роком і посіла 71 позицію зі 190 країн світу. Країна показала зростання в таких

категоріях, як міжнародна торгівля (+41 позиція) забезпечення виконання контрактів (+25 позицій), захист інвесторів (+9 позицій), отримання дозволів на будівництво (+5 позицій), врегулювання питання щодо неплатоспроможності (+4 позиції), та реєстрація власності (+1 позиція) [8].

Щоб досягнути даного результату Україна зробила ряд реформ. а саме виключила автомобільні зачистини з переліку товарів військового використання, що у свою чергу полегшало діяльність осіб, які інвестують в автомобілебудування. В рамках судової реформи була здійснена редакція Господарського процесуального кодексу та запроваджено спрощений порядок розгляду незначних спорів між юридичними особами, а також – попереднє засідання під час розгляду справ. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів» яким запроваджено обов'язковість розкриття інформації про угоди із заінтересованістю у щорічній звітності акціонерних товариств [7].

Та, нажалі, приплив інвестицій в Україну не є стабільним, тому, що потенційних інвесторів надалі відштовхує високий рівень корупції, недовіра до судової системи, нестабільність національної валюти, монополізація ринків і, звісно ж, військовий конфлікт на Донбасі.

Тому основними напрямками покращення інвестиційної привабливості України можуть стати:

- вдосконалення механізмів управління інвестиційною діяльністю;
- пріоритетне залучення інвестицій у галузі, що особливо потребують капіталовкладень;
- мотивація суб'єктів господарювання стосовно довгострокових вкладень, а також населення щодо вкладення коштів в розвиток економіки, а не на споживання;
- стимулювання повторного інвестування;
- удосконалення інвестиційного законодавства;
- ефективна антикорупційна діяльність та удосконалення антикорупційного законодавства.

Рис. 2. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за період 2017-2018 років у відсотках (за 2017 рік – внутрішнє коло, за 2018 рік – зовнішнє коло)

Джерело: розроблено авторами за даними [4]

Висновки з даного дослідження і перспективи. Активізація інвестиційної діяльності підприємств можлива за умови створення сприятливого інвестиційного клімату, тобто середовища, яке формується під впливом політичних, економічних, соціальних та інших факторів, що визначають умови інвестиційної діяльності в державі і ступінь ризику інвестування галузі. Підтримка інвестиційних процесів підприємств повинна стати одним з пріоритетів державної політики для того, щоб підвищити ефективність і конкурентоспроможність вітчизняного виробництва товарів (робіт, послуг). Застосовуючи різні механізми державного регулювання інвестиційної діяльності, слід враховувати рівень розвитку національної економіки, стан науково-технічної сфери, правову базу, рівень ризику та цілі, інте-

реси і вимоги інвесторів, гнучко поєднуючи вище наведені складові між собою [9, с. 190].

Основними напрямками економічного розвитку країни повинні стати: забезпечення підходящих умов для збільшення припливу інвестиційних ресурсів в Україну; зменшення перешкод для ведення бізнесу та створення умов для пришвидшення розвитку підприємницької діяльності. Щоб досягнути поставленої мети необхідно розширити зовнішньоекономічні зв'язки шляхом подальшої тісної співпраці між Україною та Європейським союзом, пошуку нових та розширення існуючих ринків збуту, створення механізмів залучення інвестицій через використання інститутів спільного інвестування інноваційних проєктів та розвитку проєктів державно-приватного партнерства.

Список літератури:

1. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 14.10.2019).
2. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.03.1996 № 93/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 14.10.2019).
3. Козак Ю. Г. Міжнародна економіка: в питаннях та відповідях : підруч. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 228 с.
4. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 14.10.2019).
5. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 14.10.2019).
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 14.10.2019).
7. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <http://www.me.gov.ua> (дата звернення: 14.10.2019).
8. Світовий банк «Doing Business». URL: <https://www.doingbusiness.org/> (дата звернення: 14.10.2019).
9. Yasinovska I., Smolinska S. Improvement of investment activity of enterprises. *Wyzwania wspólczesnych finansów – wybrane problemy*. Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, 2018. Pp. 181–192.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (1991). Zakon pro investytsiinu diialnist [Law on Investment Activity]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua>
2. Verkhovna Rada of Ukraine (1996). Zakon pro rezhym inozemnoho investuvannia [Law on Foreign Investment Regime]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua>
3. Kozak, Yu.H. (2017). Mizhnarodna ekonomika: v pytannyakh ta vidpovidyakh [International Economics: Question and Answer]. Kyiv : Center for Educational Literature. (in Ukrainian)
4. State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. National Bank of Ukraine. URL: <https://bank.gov.ua>
6. Verkhovna Rada of Ukraine (2010). Zakon pro investytsiinu diialnist [Law on Investment Activity]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua>
7. Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine. URL: <http://www.me.gov.ua>
8. The World Bank «Doing Business». <https://www.doingbusiness.org/>
9. Yasinovska, I., & Smolinska, S. (2018). Udoskonalennya investytsiynoyi diyal'nosti pidpryemstv [Improvement of investment activity of enterprises]. Wrocław : Uniwersytet Wroclawski.